

[Accueil](#)[Revenir à l'accueil](#)[Collection Mythologiae libri decem, Francfort, André Wechel, 1581](#)[Collection Mythologia, Francfort, 1581 - Livre II](#)[Item Mythologia, Francfort, 1581 - I, 18 : Quod quales Dii, talia fuerunt postea vota & preces](#)

**Auteur(s) : Conti, Natale**

**Collection Mythologia, Venise, 1567 - Livre I**

*Ce document est une version augmentée de :*

[Mythologia, Venise, 1567 - I, 16 : Quod quales Dii, talia fuerunt postea vota & preces](#)

---

**Collection Mythologie, Paris, 1627 - Livre I**

[Mythologie, Paris, 1627 - I, 18 : Que les prieres & les vœux ont esté conformes aux Dieux que les Anciens ont adorez](#) est une transformation de ce document

---

**Collection Mythologie, Lyon, 1612 - Livre I**

[Mythologie, Lyon, 1612 - I, 18 : Quels ont esté les Dieux, telles ont esté les prieres & vœux qu'on leur a faits](#) est une traduction de ce document

---

## Informations sur la notice

Auteurs de la notice [Équipe Mythologia](#)  
Mentions légales

- Fiche : [Projet Mythologia](#) (CRIMEL, URCA ; IUF) ; [projet EMAN](#), Thalim (CNRS-ENS-Sorbonne Nouvelle). Licence Creative Commons Attribution - Partage à l'Identique 3.0 (CC BY-SA 3.0 FR)
- Images : [Münchener DigitalisierungsZentrum](#) (MDZ).

## Présentation du document

Publication [Francfort, André Wechel, 1581](#)  
Exemplaire [Regensburg \(Allemagne\), Staatliche Bibliothek, 999/Hist.pol.1307](#)  
Formatin-8  
langue(s)

- Grec ancien
- Latin

Paginationp. 63-73

Notice créée par [Équipe Mythologia](#) Notice créée le 28/12/2018 Dernière modification le 25/11/2024

---

Sic Ouid. primo Tristium:

*Huc mihi non solum fibra, tonitrus de sinistri,  
Lingua de servata, penna de dicit auri.*

Divinabant præterea insipientes ignem, vel aquam, vel terram, & visis ostentis, aut prodigiis, portentis, monstris, somniis, aliisque huiusmodi signis: luvabant etiã vates, qualis fuit Amphiarans, vnde Iophon Gnosius oracula vatum multa carminibus complexus est. Qui consulendi causa ad templum accedebant, omnes prius lustrabantur, deinde arietes immolabant, quorum substratis pellibus dormientes nocturna visa expectabãt, de quibus fit mectio à Paul. in Atticis rebus, & à Virg. lib. 7.

*Hinc trala gentes omnisq; O Enotria tellus  
In dubijs responsa petunt. huc dona sacerdos  
Consult, & casarum cuium sub nocte silenti  
Pellibus incubuit stratis. somnosque petiuit.  
Multa modis simulacra videt. Valut antia miris:  
Et varias audit voces. fruiturq; Deorum  
Colloquio.*

Hæc ubi contigissent, opus esse deos placare per sacrificia crediderunt, aut eorum voluntatem inquirere. Ac de sacrificiorum ritibus & observationibus & victimis satis, nunc reliqua prosequamur.

*Quid quales Dii, talia fuerunt postea vota & preces.  
Cap. XVIIII.*

**P**Oterat hæc tam varia, tamque diligens sacrificiorum ratio quæ superius ex oraculi responsis variis temporibus editis traivita est, homines fortasse compellere ad credendum aliquid subesse divinitatis in ipsis Diis, si vnã cum puritate hostiarum quæ mactabantur, animi potius, quam corporis sordes expurgandas esse sacrificantium idem iussisset, atque promunditie corporis, animi integritas, & fides, & temperantia requisita fuisset. Nam qui tam diligenter tradidisset qui ritus essent seruandi in sacrificiis singulorum Deorum, & quæ victimæ immolande; quo pacto potuit sine obliuionis aut autæritæ nota illud prætermittere quod erat magis Dei proprium, homines admonere scilicet, quod Deus terè solum animaspectat sacrificantiũ, cum reliqua terrestria munera parui faciat: nisi fortè parasiti & belluonis daemones nõ sit frequẽtib; hostiarum, rerũque super altaribus vstarum nidotibus

perfrui, nulla habita ratione num illæ victimæ ab impuris latronibus, vel à viris bonis sint oblata. Quòd si magis acceptæ Deo sunt virorum bonorum preces, vt sunt re ipsa iucundioraque munera ab amicis manibus accipiuntur, illud in his prætermisum fuit, quod erat magis necessarium, vitæ integritatem scilicet & æquitatem & temperantiam optimas esse, & Deo acceptissimas victimas: quibus si quis gratius vllum sacrificium arbitratur, vel profanus est & impius, vel prorsus ignorat Dei bonitatem. Nam si muneribus potius, quàm sanctitate & integritate vitæ Deus delectaretur, amicissimum Deum haberent opulenti: at pauperes & Deo & hominibus essent iniuri. sed quoniam nullum mendacium potest esse diuturnum, neque diutius capi pro veritate, cum homines impuri fabularum figmentis postea induti pro Diis culti sint, necesse fuit diuinitus mandata esse obliuioni illa quæ erant fundamentum non veræ aut probandæ religionis, vt illa veræ postea locum cederet. Atque cum minimus error in principio, fiat maximus in fine, inde effectum est vt impurorum Deorum aris & sacrificiis impuriotes sacerdotes præficerentur, qui artificiosè homines deciperent, nullumque fallaciarum genus prætermitterent vt superstitione oppressos in officio retinerent. Fuit enim legibus antiquorum factorum non leue supplicium illis propositum, vt ait Dionysius Thrax in secundo libro Diareseon, qui vel alios Deos introducerent, vel eos non colerent: quare quos in sua religione impura retinere non poterant fallaciis, cum altaria & templa tanquam luci tabernæ vbiq; extiterentur, eos vel Deorum metu, vel legibus latis à sacerdotibus, vel metu concitati vulgi deterrebant. nulla igitur improbitas, nullum flagitiorum genus, nulla crudelitas ab aris & à templis horum Deorum, vt sequebatur ex his principis, abesse consuevit: cum in animalia omnium scelerum expertia leuarent, & eorum sanguine crudelissimè perfunderentur: & præclare actum fuisset, nisi illa feritas in homines etiam prorupisset. Pauca horum ex infinitis propè, vt res apertior fiat, explicemus, quæ pertinent ad horum Deorum crudelitatem cognoscendam. Scriptum reliquit Dionys. Halicar. libr. 1. magnam pestem aliquando ortam fuisse in Pelasgorum regione, atque omnia propè animalia Deorum ira intercidisse, & feminas vel mutilos infantes peperisse, vel abortum fecisse. Illud

verò

verò contigisse, quoniam orta sterilitate agrorum, ab ea ut liberarentur, vouerant quæ optima nascerentur, ea se Diis consecratos: mox facti voti compotes non reddiderunt quod promiserant, cum multo preciosiora cæteris retinissent. Deinde seiscitantibus quo pacto liberari possent hæc tanta calamitate, respondit oraculū. *ὅτι τυχεύτης ὡς ἰβέλωντα, ἕκ ἀπείδου αὐτῶν ἔστιν, ἀλλὰ προσοφείλκει τὰ πλεῖστα εἶναι. οἱ γὰρ πελασγοὶ, ἀφορίας αὐτοῖς γινώσκοντες ἐν τῇ γῆ πάντων χρημάτων, αὐτοῖς τὸ τῷ εὐκρίτῳ ἁπόλωται καὶ τοῖς καθήροις καταλύσει δικάται τῶν προσογινώσκοντες ἀπάντων.* Quod ea consecuti quæ proposcerant, non dedissent omnia quæ promiserant, sed preciosiora retinissent. Pelasgi enim orta in sua regione sterilitate, vouerunt se Ioui & Apollini & Cæteris decimas annuum earum quæ nascerentur sacrificaturos. quod etiam testatur Euseb. lib. 4. Euang. præpar. Mox hominum decimas fuisse ab ipso oraculo petitas ita testatur Dionys. *εἰσρησμένον δὲ τῷ γινώσκῳ, τὸν οἶον ἐπίροθαι ἢ αὐτῷ φίλοι ἀνθρώπων δικάτας ἀπολαμβάνειν, πῖμπροσι τὸ εὐτύχοι διοπέδοι καὶ οἱ οἶοι ἀπὸ λαγόντων ποιῆναι.* Sententiam ferente quodam Deum esse interrogandum an sibi gratum esset hominum decimas persolui, rursus seiscitatum mittunt, quibus respondit oraculum ita esse faciendum. Atqui omnium Deorum qui celebres fuerunt, antiquissimo propè Saturno, mos fuit hominem immolare, ut testatur idem Dionys. *ἀγνοεὶ δὲ καὶ τὰς θεοῖαι ἐπιτιμῶν τῷ κρείττω τὰς πελασγοῖς, ὡς πρὶν ἐκ προχρόνου, τίως ἢ πόλις διέμεν, καὶ παρὰ κελτοῖς εἰστέδου χρόνου γινώσκῳ, καὶ ἰσθλοῖς τῶν ἰσθηρῶν ἰσθηρῶν, ἀνδρῶν.* *Fama est antiquas Saturno, veluti Carthagine, antequam urbs emerteretur, & ut sit apud Celtas hoc etiam tempore, & in aliis nonnullis locis apud Hesperias nationes, sacra facere solitos, in quibus homines caderentur.* nam ut ait Plur. in libello de superstitione, Carthaginenses sponte liberos huic Deo mactabant: qui verò liberos non haberent, a patribus enebant immolandos. astabant patētes, qui si lacrymaissent, aut ingemassent, sine honore vitam in posterum debebant, ac nihilominus mactabantur filij, atque ante statuam Saturni omnia obuia & tympanis perionabant, ne puerorum dium mactarentur caudiri posset eiularis & luctus. Hanc postea sacrificiorum inhumanitatem Hercules cum in Italiam accessisset aram Satur-

no erecturus, in mansuetiorem ritum commutauit, iussitque pro veris hominibus apud Italos hominum simulachra in Tyberim deiici, ut ait Ouid. in 2. Fastorum. Siue ne prorsus tollere religionem videretur, siue quod mitiorem Deum se habiturum putaret, si rem mitigasset, ac non penitus sustulisset. Patuit igitur Ioui, Apollini, Saturno homines fuisse aliquando pro victimis immolatos, quod etiam fiebat in honorem Iunonis Carthagine. Dianæ verò, quæ navigationem Græcorum ad Troiam impediēbat, eosque Aulide retinebat, quid exposcebatur: an non necesse fuit Agamemnoni antè quam à litore solueret, Iphigeniam illi mactare? aut nonne iussi sunt id ex oraculo facere? rem autè ita breuiter attigit Virg. lib. 1. Æneid.

*Suspensi Eurypylum scitatum oracula Phœbi  
Mittimus, isq; adiu hac tristia dista reportat:  
Sanguine placasti Ventos, & Virgine caesa,  
Cum primum Iliacas Danas venissetis ad oras.*

& Luc. lib. 1. meritò inquit:

*Religio peperit scelerosa atque impia facta.  
Aulide quo pacto Trinitas Virgini aram  
Iphianassa turparent sanguine fœdè.*

Euripides enim luculentissimam tragœdiam composuit, de ipsa Iphigenia in Aulide, in qua omnem hanc sacrificii crudelitatem declarat. Neque tamen prætermittenda duxerim hoc in loco, quæ de Iphigenia fabulantur, ad excusandam illorum Deorum crudelitatem ac feritatem. Scripsit Phanodemus historicus Iphigeniæ misericordia commotam Dianam illam in vrsam vertisse: at verò Nicander in iuuenecam, alij in ceruam, alij in anum edentulam. quare cum minimè cognita fuisset, in Scythiam profugit ad Dianæ templum, ibique in omnes Græcos hostilem animum exercēs, illos eidem supplicii generi addixit, cui ipsa antè quam fugeret, addicta fuerat. Hesiodus verò in eo libro quem scripsit de claris mulieribus, Iphigeniā neque caesam fuisse, neque in belluam mutatā tradidit, sed à Diana Hecaten factam fuisse. in Sardo præterea insula, quæ non procul distat ab Herculis columnis, senes qui ad septuagesimū ætatis annum accessissent, a suis filiis ridentibus in Saturni honorem lignis caedi solebant, deinde è præcipiti loco deiiciebantur: unde ductum est prouerbum risus Sardonicus, sicuti scripsit

Th.

Timaeus historicus in rebus Deliacis. Neque tamen solis Diis, sed hominibus etiam, & manibus mortuorum homines cedebantur. Memoriae proditum est in Taurica regione praeterea, cui Thoas iis temporibus imperabat, eam fuisse sacrorum legem, ut quicumque eò delati maris tempestate fuissent, vel quicumque denique aduenissent, ii maclarentur pro victimis Dianae Tauricae: quod licet ex Iphigenia in Taunis Euripidis cognoscere: qui etiam impuram esse illam religionem inquit his versibus:

τὰ τῶν θεῶν δὲ μίμραμαι νοφίσματα,  
 ἢ τις βροτῶν μὲν ἦν τις ἀφ' ἑταίρων,  
 ἢ καὶ λοχίας, ἢ τὰρ εὐδύη χροῖν,  
 βρωῶν ἀπὸ ῥυμυκτρῶν ὡς ἡγέμενοι.  
 αὐτὴ δὲ θεοῖσιν ἢ δ' ἑταίροις βροτοκτόνοισι.

*Dia probandam non puto sententiam:  
 Qua si quis impetuerit quem, vel thorum  
 Concusserit machus, vel attingat manu  
 Cadaver, arcet à suis altaribus.  
 At ipsa caso gaudet in sacris viro.*

Scriptum tamē reliquit Herodotus in Melpomene nō Dianae, sed Iphigeniae Agamemnonis filiae naufragos in Tauris, qui eò appulissent, aut quicumque è Graecis capti fuissent, immolari solitos. Immolabatur Marti praeterea homines apud Scythas, ut idem testatur hoc ritu: ἕσονται ἀντὶ τῶν πολέμων ζυγῆσαιον, ἀπὸ τῶν ἑστῶν ἀνδρῶν ἀνδραῖνα θεοῖσιν προσκρούει τῶν αὐτῶν καὶ τῶν πέλασιν, ἀμ' ἑταίροις, ἢ τῶν καὶ εἰσὶν ἰππιῶν ἵστωσι καὶ τῶν κεφαλῶν, ἀπὸ σφάξεσσι τῶν ἀνθρώπων ἐν ἄγλοι. quoscu- que ex hostibus viros ceperint, singulos è ceteris hominibus deligunt, quos non eodem modo quo pecudes maclant, sed longe diverso. Vbi enim vinum in capita effuderint, homines in quoddam vas iugulant sanguinem eorum colligetes. nam cum Martem praecipua religione colerent, id in Martis honorem faciebant. An verò humanior fuisse existimandus est Neptunus. is enim Idomeneo in patriam è bello Troiano redeuntē eam immisit tempestate, ut coactus sit promittere se Neptuno sacrificaturū quod primum ex animalibus sibi ex- euntē naui obvium fuisset: mox cum filius primus occurrisset, eū sacrificare necesse fuit. Lunę quoq; in Albania, quae regio nō

procul distat à mari Caspio, homo immolari solebat, cum maxime omnium Deorum Luna ibi coleretur: nam multi è seruis numine afflati ibi diuinabant, quorum qui plurimum numine correptus esset, solus per sylvam errans sacra cathena comprehensus à sacerdotibus vinciebatur, sumptuoseque & opipare per annum nutriebatur, deinde cum aliis hostiis ad Deæ sacrificia mactandus ducebatur, ut ait Str. libr. II. Neque Lacedæmonij quidem, qui vitæ severitate ac prudentia cæteros homines antecellere studebant, hanc superstitionem effugere potuerunt, nam, ut scribit Pausan. Laconicis, Orthiæ siue Lygodesmæ Deæ nuncupatæ, quæ esse Dianæ statum putabatur è Tauris eò ab Oreste & Iphigonia deportata, homines sorte destinatos immolabant: quem postea ritum Lycurgus ad puberes transtulit, atque iidem Pherecydem sapientem mactarunt, & pellem ob quoddam oraculi responsum asseruatunt regibus, ut ait Plut. in Pelopida. cum à cædibus res incepta esset, quam commiserunt Astrabactus & Alopecus Ibi filij ubi reperto Deæ simulacro mente capti sunt, atque inter sacra ipsius Deæ respõsum mox est ab oraculo illam aram humano sanguine aspergi oportere, atque cum prius mactandi sorte ducerentur, deuenum est tantum ad plagas, ut ita sanguine nihilominus imbueretur, præterat sacris sacerdos femina, quæ tandem parvam & leuem Deæ statuam sustentabat, dum pueri caderentur: at verò si illi quibus datum erat negotium cadendi, misericordia ducti ob formam aut claritatem ephæborum parcius aut lenius hoc facerent, ita fieri graue signum dicebatur, ut sacerdos illud non posset sustinere, ut ait Silemus Chius in fabulosis historiis. Huic eidem Deæ cognomento Triclaræ virgo & puer mactabantur apud Achæos, ut est in Achæicis Paul. Quid opus est Leucadum ritum commemorare: illi enim quotannis auertere Deorum & Apollinis præcipue iræ impurum aliquem hominem deligebant, quem mactare consueverunt: sed postea mutatus fuit ritus, cum è specula deiectum multis pennis & aibus alligatis seruandum curarent, ita tamen ut extra patriam postea incolumis deportaretur, ut ait Str. libro 10. nam Semnonum, Druidarum, Lycæarumque & Pergæarum victimarum consuetudinem silentio præteribo, & aliarum nationum, qui homines Diis immolare solebant. Hoc vnum dicam, cum tanta Deorum

rum

tum crudelitate, tamque impia religione, nullam omnino probitatem esse potuisse. quid enim feritatis ac sceleris ab hominum Deorum impurissimis animabus abfuisse putandum est? neque verò in singulos homines tantum aliquando seuerunt, sed in vniuersos exercitus, nam cum Brennus Gallorum imperator insignem cladem accepisset a Græcis, cum quibus acie dimicauerat, mox per noctem Panos furore cum reliquis exercitus agnatus est, atque Gallicæ acies inter se ita dimicauerunt, ut penitus fuerint deletæ. Cum igitur homicidiorum omnisque crudelitatis autores Deos haberent antiqui, non est mirum, si pro cædibus, & adulteriis, & rebus huiusmodi impuris vota concipiebant. Nam cum crudeles essent illi Dii, tum auaritia maximo vitiorum omnium præcipuè laborabant: quare facillè muneribus ad omnem improbitatem, omniaque peccata hominibus dimittenda adiuuari posse censebantur. Idcirco præclare dictum est ab Euripide in Medæ:

πῶς εἰ δῶρα καὶ οὐκ ἔστι λῆγος.

*Fama est Deos parere donis cæcites.*

& id ab Ouid. lib. 2. de arte.

*Munera (crede mihi) placant homines, Deosque*

*Placatur donis Iupiter ipse datus.*

Sed quid opus est pluribus: Iupiter ipse cum esset urbem Troianam Græcis diripiendam concessurus, non crudelitatem quidem aut insolentiam victorum, neque Troianorum vel iustitiam, vel probitatem tanti facit, quanti sacrificiorum iacturam, quæ læpius à Priamo & à reliquis Troianis capiebat, cum ita inquit in primo Iliad.

αἱ γὰρ ὑπὲρ ἡλίου τε καὶ ἕρατος ἀστέρων

νακτασσι πόλις ἐπιχρῶσιαι ἀθρώπων,

τάσσι μὴ πρὶ κήριτι σκῆτο Ἴλιος ἱερῆ,

καὶ πριάμοσ, καὶ λαὸς ἱυμλίω πριάμοιο.

ἔ γάρ μοι στυγερῶς ἰδὺν το δαίτας ἔϊσσι,

λαβῆσι τε, κτίσσι τε. τὸ γὰρ λάχραυθὸ γέρας ἡμῶν.

*Quæ sunt sub cælo, & splendentis lumine solis*

*Oppida culta viris mortalibus, omnibus una*

*Troia fuit dilecta magis mihi: gratior una,*

*Et Priami, Priami que domus, regnumque: nec ara*

*Nidare aut libis cæcitat, quæ munera Diuum.*

*Quæ enim fieri potest ut iustus & bonus sit is Deus, qui bo-*



nam, piam aliquam ciuitatem esse fateatur, & tamen illam e-  
uertendam concedat nulla satis honesta sui consilij reddita ra-  
tione: Sic etiam Neptunus Æneam ab Achille liberaturus nul-  
lam protulit Æneæ probitatem, sed verebatur ne muneribus  
& sacrificiis in posterum careret, ut est in lib. 7. Iliad.

καχρησμένα δ' αἰὲν

δῶρα θεοῖσι δίδουσι, τοὶ ἄρα τὸν ἰσχυρῶς ἔχουσιν.

*gratis summa semper*

*Dona Deis offert, qui cæli regna frequentant.*

Non est igitur mirum si sæpius est ad parricidia accersitus Iu-  
piter, cum ita esset auarus, ut pro acceptis muneribus ad omnia  
scelerata coniueretur. quate iure propè optimo Dūs omnib. cru-  
delior appellatur à Philatio in lib. 9. Odyss.

Ζεὺ πάτερ, εὐτὶκ σέηο θεῶν ὀλοώτατος ἄλλος

ἢ κ' ἰλιαίριε ἀνδραε.

*Iupiter haud quisquam Diuūm mortalibus est te*

*sauior, atque ferus magis: haud misereve virorum.*

Iure igitur Pallas eum & insanum & malum vocat in lib. 8. Ili-  
adis in his:

ἀλλὰ πατήρ ἔμμε φρεσὶ μαίνεται ἢ κ' ἀραθῆσι,

χέτλιε, κἴν ἄλιτρος ἑμῶν μανίῶν ἀπειρώδης.

*Sed pater ipse meus vesana mente, malaq; est,*

*Infelix, atque iniustus, mea numina verens.*

Atque Achilles lib. vltimo Iliad. omnium malorum, omnium-  
que calamitatum autorem Iouem esse demonstrauit his ver-  
sibus:

ὃ γὰρ τις πρῆξεν Πέλαγος κενυροῖο γόοιο,

ὡτ' γὰρ ἰπκλώσαντο θεοὶ δ' ἄλλοισι βροτοῖσι,

ζῶντι ἀχινυμένεσ, αὐτοὶ δ' ἔτ' ἀκρότατε εἰσὶ.

θεοὶ γὰρ τε πίθοι ἐσ' ἀκακίᾳ οἱ εἰσὶ ἔδδ' ἄ

δῶρα καὶ εἰς δὲ βουσι κακῶν, ἔτιρες δ' ἑσῶν.

ὃ μὲν καμμίᾳσ δ' ὄν Ζεὺσ τερπικίριονος,

ἄλλοτε μὲν τε κενῶ ὄρα κύριεσσ, ἄλλοτε δ' ἰσθλαῶ.

*Nil profuunt lacrymæ, nec tristia pellerè possunt:*

*Fata Dei statuere viris mortalibus ista,*

*Et viuunt tristia, ipsi mala nulla verentet.*

*Dolia hinc à tacent Iouis in penetrabilibus alia*

*muneribus repleta, bona hic sunt, idq; malorum*

*plenum est. Illa viris misceri dicit Iupiter ipse,*

*Nam*

*Nunc mala multa haerit, paucis & bona plurima cepit.*  
 Non solum in his malorum autorem Iovem putavit Homerus, sed etiam inconsideratum & temerarium, qui non consilio & ratione, sed ut fors obtulerit, bona cuique dispenset. sic igitur Euripides etiam in Hecuba illum malorum autorem facit.

ὃς ἄλαστίνμι τιος, τριφάδ' ὅπως ἐρῶ  
 κικῶν κικ' ἄλλα μηζοί' ἠτ' ἄλαι' ἔγῳ.  
*Nec Iupiter me perdidit, servavit & est  
 Peiora multo cernerem infelix ego.*

Sed Venus non solum Iovem, verum Deos omnes inclementes vocat apud Virg. lib. 1. Æneid. quia Troiam propter invidiam & ob accepta à Græcis munera evertentini: sic enim inquit.

*Non tibi Tyndaridis facies inmissa Lacana,  
 Culpatibus ve Patris, verum inclementia Divum  
 Hæc evertit spes, sternitq; à culmine Troiam.*

Idem Iupiter Iunonis illecebris ductus auctor fuit violandi fœderis quod peteculum fuerat inter Græcos & Troianos, ut est in lib. 4. Iliad. cum Palladem iusserit in aciem Troianorum descendere, eosque impellere ad fœdus violandum.

ὡς ἔφατ', εἰδ' ἀπίθουσι πατήρ ἀϊδέρων τε θεῶν τε,  
 αἰτίκ' Ἀχαιῶν ἔπειτα πῆρ' εἰσὶν τε προσκῦδα.  
 Αἰψὰ μάλ' ἰε τραπέης ἰλδί μετὰ Τρῳάσσι καὶ Ἀχαιῶσσι  
 πρῶσσι δ' ἰσικῶν Τρῳάσσι ὑπερκύδασσας Ἀχαιῶσσι  
 ἄρχωσι πρὸ τῆρι ὑπερόρκια δαλῆσαι δα.  
*Anxius hu dictu hominum pater, atque Deorum,  
 Palladaq; arcessens ad sese hac inde profatur:  
 Proximis in Troium & Græcorum castra recede.  
 Expertare solo Troiani, primi ve Achivos  
 Marte petant, primi percussa que fœdera rumpant.*

Atque cum levissumi hominis & impuri sit dicere mēdaciū, neque hoc quidem vitio caruit Iupiter, qui ita fuit mendax ab Hyttacide vocatus, ut est in lib. 4. Iliad.

τιῦ πάτερ, εἰρά τιν' καὶ εὐφροσύνην ἔτι τιν' ἔσο  
 πάχον μάλα.  
*Iupiter, an mendax pater es, nec iam velle loquenti  
 Danda fides?*

Cum fuisset Apollo etiam autor crudelitatis credinis, sæpius fuit ad cedes invocatus, mortalesque ad cedes faciendas sæpius adiuvit, ut testantur illa carmina Virg. lib. 6.

*Phœbe graues Troia semper miserate labores,  
Dardana qui Paridis direxisti tela manisque  
Corpus in Æactida. & lib. 9.  
Dextra mihi Deus, & telum quod missile libro,  
Nunc adsint.*

& Hom. lib. ζ. Iliadis:

ἔνδ' αὖτ' ἰμὲ φίλῃ Ἀθήνη,  
δοῖ δὲ τῆ μ' ἀνδρᾶ ἰλαίῃ, καὶ ἰσθμὸν ἔγχυος ἰλαθεῖν.  
*Rursum amica mihi concedito Pallas,  
Cadere daque virum, ac fortis concurrere telo.*

Enimvero multo sunt etiam crudeliores Polynicis preces apud Euripidem in Phœnissis, cum ita inquit:

ὦ πότνι ἦ ῥα, σὸς γὰρ εἰμ', ἵπαι γάμοις  
ἴριος Ἀδράστου παῖδα, καὶ ναίω χθόνα,  
δοῖ μοι κτανεῖν ἀδελφεῖ, ἀντήρη δ' ἱμῆν  
κρωματώσῃ διέξῃ ἀντικυφόρον.

*Inno Verenda sum tuus: nam nuptiis  
Inxi ego Adrastræ filiam, terram incolo,  
Concede fratrem occidere, & Victoria  
Dextram cruentam ferre fratris sanguine.*

Et quod peius est, non deturgetur vel cognita turpitudine petitionis ab illis tam impuris precibus, cum inquit:

αἰχρὸν αἰτῶ σὶ φάτον, ἐμογυῖη κτανεῖν.  
*Occidere affinem peto, hæc turpissima est  
Corona.*

Aduocabantur ad furta etiam Dii antiquorum, qui latronibus & insidiatoribus fauere putabantur, cum essent pleni omnis impunitatis. quare ita scripsit Horatius in epistolis:

*Iane pater clarè cum dixit Apollo,  
Labra mouet metuens audiri pulchra Lanæna  
Da mihi fallere, da instum sanctumq; videri.  
Nollem peccatis, & fraudibus obisce nollem.*

Multi denique ad cædes, ad flagitia complura, ad latrocinia, ad adulteria ab his Diis se adiuari crediderunt, & non dubitarunt vt adiuantentur precari: quippe cum intelligerent vel innocentissimos homines per hos Deos grauissima supplicia subiisse, cum vel vnus Hippolytus in mentem veniret. Enimvero, quia nihil dururnum est, quod ad extremam improbitatem veniunt: multo fuit tolerabilior, quam hos pro Diis colere, illa Cyclo-

clopis

clops sententia, quæ homines ad voluptates, vitæque suavitates percipiendas hortatur: quæ universam illam religionem evertit. ita enim inquit apud Euripidem in Cyclope:

ἢ γῆ δ' ἀνάγκη καὶ θάλασσα, καὶ μή θεία,  
τίκτουσιν ποιάς τιμὰ πικρῆς ἑσπῆς,  
ἃ ἔγωγε ἔτιμι θεῶν, πλάω δὲ μοι, θεοῖσι δ' εὖ,  
καὶ τῆς μεγίστης καὶ τῆς δειμύτατης.  
ὡς ταῦ πικρῆ γὰρ φαγῆν τοῦρ' ἡμῶν,  
ταῦς οὐτοῖς ἀνθρώποισι τοῖσι σώφροσι,  
λοπῆτι δὲ μάστιγι αὐτοῖς.

*Necesse terra fit volenti, sine non,  
Herbas creare pinguis & sic grex meus,  
Nulli Deorum sed mihi quem nutrio,  
Et huic Deorum maximo Ventri: Viri  
Ut solus est hic Iupiter prudentibus,  
Bibendi, edendi & lex diebus singulis,  
Vincendi & usque suaviter.*

Hoc autem consilium est non hominis, sed filii Neptuni, & Iovis ipsius nepotis, cui vanum fuisse illum Deorum cultum facile credi potest. ac contra fieri non potest, ut ille suaviter viuat, nullaque tristitia afficiatur, qui totus feratur ad voluptates, nulla habitatione innocentiae, cum illa sola omnem vitæ suavitatem largiri possit. Sed quid opus pluribus: tanta fuit horum Deorum crudelitas, ut Laëtionem, quam Aten vocarunt, Iovis ipsius filiam esse tradiderit Homerus lib. 7. Iliad. quamvis Dei sola proprium sit beneficentia:

πρὶς παλαιὸς θυγάτηρ Ἀτῆ, ἢ πάντας ἀνθρώπους.  
*Ate prisca Iovis proles, qua laesit omnes  
Mortales.*

Patet ex iis quæ hæcenus dicta sunt, ut arbitror, quod talia fuerunt hominum vota, qualia Deorum sacrificia, & quales Dii ipsi credebantur, à quibus vivendi rationem acceperat, & quod omnibus vitis credebatur Dii illi fuisse cõtaminati, & quod nullavel religio vel civitas, quæ ad summum malitiæ pervenerit, diuturna esse potest. nunc consideremus quales Dii inter se fuerunt.

*Quales Dii inter se fuerunt. CAP. XIX.*

**N**EQVE mirum est sanè Deos tam saevos erga homines extitisse, atque omnia discordiæ, crudelitatis, & perfidi-